

Članek 2/2022

INFORMACIJE IN IZHODIŠČA ZA ZDRAVSTVENI PREGLED DELAVCA

Pravna podlaga

Zdravstvene preglede delavcev urejajo Zakon o varnosti in zdravju pri delu (v nadaljevanju: ZVZD-1), Pravilnik o preventivnih zdravstvenih pregledih delavcev (v nadaljevanju: pravilnik) in Zakon o delovnih razmerjih (v nadaljevanju: ZDR-1).

Delodajalec ga je dolžan zagotoviti, delavec ga je dolžan opraviti

ZVZD-1 med temeljnimi načeli določa načelo zagotavljanja varnosti in zdravja delavcev pri delu. V ta namen mora delodajalec izvajati ukrepe, potrebne za zagotovitev varnosti in zdravja delavcev ter drugih oseb, ki so navzoče v delovnem procesu. Skladno s 36. členom ZVZD-1 **mora delodajalec zagotoviti** zdravstvene preglede delavcev, ki ustrezajo tveganjem za varnost in zdravje pri delu. Navedeno pomeni, da je zdravstveni pregled obvezen, če to narekujejo posebne zdravstvene zahteve za delovno mesto, na katerem delavec opravlja delo in/ali kadar ukrep zagotavljanja zdravstvenih pregledov izhaja iz ocene tveganja ali predpisov. **Delavec** pa **ima** na drugi strani, skladno s 54. členom ZVZD-1, **pravico** do zdravstvenih pregledov, ki ustrezajo tveganjem za varnost in zdravje pri delu, s katerimi se delavci srečujejo pri delu, **ter dolžnost** odzvati se in opraviti zdravstveni pregled, ki ustreza tveganjem za varnost in zdravje pri delu na delovnem mestu.

Kdo je delavec in kdo delodajalec?

V smislu zagotavljanja zdravstvenih pregledov delavcev s strani delodajalca sta pomembna tudi pojma delavec in delodajalec.

- DELAVEC

Delavec je po ZVZD-1 oseba, ki pri delodajalcu opravlja delo (se vključuje v delovni proces delodajalca) na podlagi **pogodbe o zaposlitvi**. Kot delavec v smislu ZVZD-1 se šteje tudi oseba, ki na **kakršni koli drugi pravni podlagi** (najpogosteje delo dijakov ali študentov na podlagi študentskih napotnic, delo dijakov ali študentov na praksi zaradi usposabljanja, sezonska in druga kratkotrajna dela na podlagi podjemnih pogodb) opravlja delo za delodajalca (se vključuje v delovni proces delodajalca) ali oseba, ki pri delodajalcu opravlja delo **zaradi usposabljanja**.

- DELODAJALEC

Delodajalec je vsaka pravna ali fizična oseba in drug subjekt, kakršen je državni organ, lokalna skupnost, podružnica tujega podjetja ter diplomatsko in konzularno predstavništvo, ki zaposluje delavca **na podlagi pogodbe o zaposlitvi** oziroma ladjar ladje, ki je vpisana v slovenski ladijski register. Kot delodajalec v smislu ZVZD-1 se šteje tudi oseba, ki **na kakršnikoli drugi pravni podlagi** zagotavlja delo delavcu, razen oseb, ki zagotavljajo delo delavcem v gospodinjstvu in nosilcev kmetij, ki opravljajo delo z družinskimi člani na kmetijah v skladu s predpisi o kmetijstvu. Kot delodajalec se šteje tudi **fizična oseba, ki s člani svojih gospodarstev oziroma z družinskimi člani opravlja pridobitno ali drugo dejavnost**. Kot delodajalec se šteje tudi **uporabnik, h kateremu so** v skladu s predpisi, ki urejajo delovna razmerja, **napoteni delavci s strani delodajalca**, ki opravlja dejavnost zagotavljanja dela delavcev drugemu uporabniku.

Vrste zdravstvenih pregledov delavcev

- **PREDHODNI PREVENTIVNI ZDRAVSTVENI PREGLED**

Predhodni preventivni zdravstveni pregled opravi delavec **pred prvo zaposlitvijo** in **po prenehanju** opravljanja določenega dela na določenem delovnem mestu **za več kot 12 mesecev**. S predhodnim

preventivnim zdravstvenim pregledom se ugotavlja izpolnjevanje zdravstvenih zahtev delavca/kandidata za opravljanje določenega dela pri delodajalcu.

Predhodni preventivni zdravstveni pregled obsega:

1. anamnezo (delovna, družinska, socialna, osebna),
2. klinični pregled z osnovno biometrijo (telesna masa, telesna višina, indeks telesne mase),
3. osnovne laboratorijske preiskave krvi (SR, L, E, Hb, Ht, MCV, krvni sladkor) in urina (beljakovine, sladkor, bilirubin, urogen in sediment),
4. radiografijo prsnih organov, če obstajajo zdravstveni razlogi,
5. testiranje osnovnih vidnih funkcij in preiskavo sluha s šepetom,
6. druge usmerjene preglede in preiskave, ki so potrebni za ugotovitev zdravstvenega stanja delovne zmožnosti glede na dejavnike tveganja pri delu (zahteve, obremenitve in škodljivosti pri delu),
7. zdravniško spričevalo z oceno izpolnjevanja posebnih zdravstvenih zahtev za določeno delo v delovnem okolju.

Splošna zdravstvena sposobnost **NI POGOJ ZA SKLENITEV DELOVNEGA RAZMERJA OZIROMA ZA OPRAVLJANJE DELA NA DRUGI PODLAGI**. Tako predhodni preventivni zdravstveni pregledi niso obvezni v smislu ugotavljanja kandidatove delazmožnosti pred pričetkom opravljanja dela, **razen v primeru** opredeljenih posebnih zdravstvenih zahtev delovnega mesta, prisotnih tveganj za varnost in zdravje na delovnih mestih ali zahtev drugih predpisov.

- **USMERJENI OBDOBNI PREVENTIVNI ZDRAVSTVENI PREGLED**

Predhodnemu preventivnemu zdravstvenemu pregledu sledijo usmerjeni obdobjni preventivni zdravstveni pregledi.

Z usmerjenim obdobjnim preventivnim zdravstvenim pregledom se **v določenih obdobjih** ocenjuje zdravstvena ogroženost delavca in njegovo izpolnjevanje posebnih zdravstvenih zahtev za določeno delo v delovnem okolju, zaradi vpliva kritičnih dejavnikov tveganja v tem obdobju, določenih z izjavo o varnosti z oceno tveganja delodajalca. Upoštevač pravilnik in oceno tveganja delodajalec na predlog pooblaščenega zdravnika določi vrsto, obseg, vsebino in roke usmerjenih obdobjnih preventivnih zdravstvenih pregledov. Ne glede na roke in obseg, določene v prilogi pravilnika, lahko pooblaščen zdravnik izjemoma določi krajši rok za naslednji usmerjeni obdobjni preventivni zdravstveni pregled, če sta ogrožena varnost in zdravje delavca pri delu, kar mora posebej pismeno utemeljiti.

Usmerjeni obdobjni preventivni zdravstveni pregled obsega, odvisno od rizičnih dejavnikov, ki jim je delavec izpostavljen pri delu, zdravstvene preglede in preizkuse, ki so določeni v prilogi pravilnika.

- **DRUGI USMERJENI PREVENTIVNI ZDRAVSTVENI PREGLED**

Delodajalec je **v določenih primerih dolžan** delavce poslati tudi na druge usmerjene preventivne zdravstvene preglede, in sicer:

1. po poškodbi pri delu, ki je zahtevala daljše zdravljenje in obstaja dvom o delavčevi zmožnosti za dosedanje delo,
2. če obstaja sum, da je prišlo do okvare delavčevega zdravja zaradi dela pri delodajalcu,
3. če gre za delavce, ki so se v obdobju enega leta poškodovali pri delu trikrat ali večkrat,
4. po trajni prekinitvi izpostavljenosti mutagenim, teratogenim in rakotvornim snovem ter drugim škodljivostim s kumulativnimi, poznimi ali trajnimi učinki,
5. pred začetkom dela z drugačnimi zdravstvenimi zahtevami, če predhodno za te zahteve še ni bil pregledan in če to zahteva ocena tveganja,
6. pred napotitvijo na strokovno usposabljanje za drugo delo oziroma prekvalifikacijo z drugačnimi zdravstvenimi zahtevami, če predhodno za te zahteve še ni bil pregledan in če to zahteva ocena tveganja.

Delodajalec je **v določenih primerih upravičen** delavce poslati tudi na druge usmerjene preventivne zdravstvene preglede, in sicer:

1. pri zmanjšani delovni zmožnosti,
2. po bolezni ali poškodbi izven dela, ki zahteva daljše zdravljenje in obstaja dvom o delavčevi zmožnosti za dosedanje delo,
3. če obstaja sum na bolezen odvisnosti, ki lahko vplivajo na delovno zmožnost delavca,
4. če gre za delavce, ki so bili v obdobju enega leta v bolniškem staležu zaradi bolezni ali poškodbe petkrat ali večkrat.

Drugi usmerjeni preventivni zdravstveni pregled obsega:

1. dopolnitev anamneze in klinične slike,
2. usmerjeni klinični pregled, usmerjene preglede in preiskave glede na napotitveni razlog.

Izvajalci zdravstvenih pregledov delavcev

Zdravstvene preglede, ki izhajajo iz posebnih zdravstvenih zahtev oziroma iz tveganj za varnost in zdravje pri delu na konkretnih delovnih mestih ali iz relevantnih predpisov, izvajajo le s strani delodajalca poverjeni (s pogodbo o sodelovanju, z izdano napotnico za zdravstveni pregled, z navedbo v oceni tveganja) **izvajalci medicine dela**.

Izdaja zdravniškega spričevala

Po vsakem opravljenem preventivnem zdravstvenem pregledu pooblaščen zdravnik izda zdravniško spričevalo z oceno izpolnjevanja posebnih zdravstvenih zahtev za določeno delo v delovnem okolju in z obrazložitvijo potrebnih predlaganih ustreznih ukrepov za boljše varovanje zdravja, ki ga posreduje delodajalcu. To pomeni, da **DELODAJALEC NIMA PRAVICE DO VPOGLEDA V DELAVČEVO ZDRAVSTVENO KARTOTEKO**. ZVZD-1 mu ne daje pravice do informacij o zdravstvenem stanju, diagnozi, vrsti bolezni oziroma do drugih zdravstvenih podatkov zaposlenih. Zdravniško spričevalo, ki ga pooblaščen zdravnik medicine dela posreduje delodajalcu, lahko vsebuje le ugotovitev, ali posamezen delavec izpolnjuje zdravstvene zahteve za določeno delo v delovnem procesu ali ne.

O ugotovitvah preventivnega zdravstvenega pregleda mora pooblaščen zdravnik obvestiti tudi delavca in njegovega izbranega osebne zdravnika.

Izključno strošek delodajalca

14. člen ZVZD-1 določa, da zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu delavcu ne sme povzročiti finančnih obveznosti, prav tako pa zdravstvene posledice opravljanja dela ne smejo prizadeti delavčeve plače ter posegati v njegov z delom pridobljeni materialni in socialni položaj.

Praviloma se vsi delodajalčevi ukrepi zagotavljanja varnega in zdravega dela izvedejo v delovnem času, razen v primeru, ko tega ni mogoče izvesti iz objektivnih razlogov. Navedeno pomeni, da mora zdravstveni pregled zagotoviti delodajalec v okviru delovnega časa in na svoje stroške. Ko delodajalec napoti zaposlenega na zdravstveni pregled v delovnem času, se čas, ki ga delavec porabi za pot od delovnega mesta do izvajalca medicine dela in nazaj na delovno mesto, ter čas, ki porabi za sam zdravniški pregled, **vštevava v delovni čas**, kar pomeni, da je porabljen čas **strošek delodajalca**. Enako načelo se upošteva v primeru, ko zaposleni zaradi organizacije dela, časovne izvedbe zdravstvenega pregleda ali drugih okoliščin na strani delodajalca, ne more opraviti zdravstvenega pregleda v delovnem času. V takšnem primeru mora delodajalec delavcem **kompensirati ali plačati ure** namenjene izvedbi ukrepov za zagotavljanje varnega in zdravega dela. V obeh primerih mora delodajalec povrniti dodatne stroške delavcem, ki so jih imeli zaradi udeležbe. V takem primeru namreč ni možno šteti, da gre za pot na delo ali z dela, temveč gre za napotitev zaposlenega na zdravstveni pregled, kar je **strošek delodajalca**.

Glede predhodnega zdravstvenega pregleda pred zaposlitvijo pa je treba upoštevati, da ZDR-1 v petem odstavku 28. člena določa, da delodajalec zaradi ugotovitve kandidatove zdravstvene zmožnosti za

opravljanje dela na svoje stroške napoti kandidata na predhodni zdravstveni pregled v skladu s predpisi o varnosti in zdravju pri delu. To pomeni, da glede stroškov velja enako, kot je navedeno v zvezi s preventivnim zdravstvenim pregledom, torej so vsi nastali stroški **strošek delodajalca**.

To v praksi pomeni, da **SE NE DOVOLJUJE PLAČEVANJE STROŠKOV ZDRAVSTVENEGA PREGLEDA S STRANI DELAVCA ALI KANDIDATA ZA ZAPOSILITEV**, prav tako ni dopustno, da bi delodajalec delavcem obračunal izrabo letnega dopusta zaradi udeležbe na zdravstvenem pregledu.

Globa za kršitev

Z **globo** od 2.000 **do 40.000 evrov** se kaznuje za prekršek **delodajalec**, ki ne zagotovi zdravstvenih pregledov delavcev, ki ustrezajo tveganjem za varnost in zdravje pri delu (29. tč. 76/1 čl. ZVZD-1), z globo od 500 **do 4.000 evrov** se kaznuje **odgovorna oseba** delodajalca, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka (76/2 čl. ZVZD-1).

Z **globo** od 100 **do 1.000 evrov** se kaznuje za prekršek delavec, ki se ne odzove in ne opravi zdravstvenega pregleda, ki ustreza tveganjem za varnost in zdravje pri delu na delovnem mestu (5. tč. 77. čl.).

Prav tako ima delavec pravico **odkloniti delo**, če delodajalec ni zagotovil predpisanega zdravstvenega pregleda. Delavci ali njihovi predstavniki za varnost in zdravje pri delu lahko zahtevajo **nadzor pristojne inšpekcije**, kadar menijo, da delodajalec ni zagotovil ustreznih varnostnih ukrepov.

12.12.2022

*Nina Merica, svetovalka
SPOT svetovanje Pomurje (Razvojni center Murska Sobota)*

Projekt »SPOT svetovanje POMURJE 2018-2022«

Projekt je sofinanciran s pomočjo Evropskega sklada za regionalni razvoj, Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo ter SPIRIT Slovenija, javna agencija